

Реч уредника...

ОПИРАЊЕ ПРОЛАЗНОСТИ

14

Трајање, дуга непрекинута линија времена, на којој једва видљиве трзаје у вечности праве људски животи. Безличност те неумољиве линије боје људи и њихове судбине. Најчешће, од трајања обичног човека остане врло мало, варљива сећања на понеко добро или лоше дело, осмех, трептај, понеки запис, документ, фотографија, а од многих ни толико, они остану безимени и неупамћени. Тек неки ретки, својом делатношћу обележе и обоје ту временску линију и оставе неизбрисив печат за вечност.

Инспирација за уводник пете књиге Зборника радова „Архивска грађа у теорији и пракси“ дошла је у једном чланку Орхана Памука (*Images you can smell, The Gurardian* 20.6.2022.), турског нобеловца посвећеног индијским архивама државних органа. Иако је поента његовог писања о архивама као најважнијем оружју моћи државе над грађанима, емоције ми је ускомешало његово писање о мирису архива, њиховој пропадљивости и сталној људској потреби да забележимо садашњост за будуће трајање.

Они који раде у архивима већ деценијама сваког радног дана удишу тај мирис прошлости. Код мене он свако јутро пробуди меланхолична осећања, свест о пролазности и краткотрајности људског живота, али и свест о дугом памћењу које архиви чувају. Људско сећање је непостојано, а проток времена често наше напоре да сећање траје чини бесмисленим. Једино архиви пружају отпор забору. Мирис трулежног папира, оштар мирис мастила, киселкаста целулоза, буђ и плесни које архивисти удишу свако јутро јесте мирис прошлости који је уједно и оставштина за будућност. Мириси архивских спремишта стварају слике: писар са заштитним навлакама на рукавима сакоа, чисте беле кошуље, почешљаних бркова, пажљиво ваја свако слово у деловоднику; професор у дечијој грађи пише оцене и запажања о својим ученицима; судија пред којим стоји тек осуђени човек који више нема будућност; слика свадбене поворке, слика малобројних ђака ушушканих поред учитељице, слике улица и зграда којих више нема.... Испарава мирис људских живота, мирис луле, цигарета, прашине, флека од просутог чаја, кафе и мастила, одишу наслаге времена, људских несрећа, туга, радости, рођења, смрти, љубави..., *текстура сећања*, како је Памук назива. Управо документи сећањима дају текстуру, учвршћују и расплићују

њихове нити. Зато, ми као чувари прошлости не можемо да не осећамо свакога јутра понизност пред прошлим временом, животом који је нестао, а који се свако јутро звецкањем кључева и шкрипом врата депоа поново буди. Ми одговарамо на људску потребу да непролазност обезбедимо записивањем и чувањем записаног.

Мото овогодишњег Међународног архивистичког саветовања била је сентенца „Архиви - прошлост која траје“, а ја помислим на архиве као на опирање пролазности и забору. Зборник радова „Архивска грађа у теорији и пракси“ пети по реду, читаоцима доноси укупно 34 рада, од чега 31 ауторски и 3 коауторска. Од тога 20 радова је је сврстано у тему „Извори за повесницу“, док је 14 радова у оквиру теме „Нова архивска стварност. Архивске зграде и архивска грађа – садашњост и будућност“. У првој групи архивска грађа је посматрана као историјски извор, па кроз објављене радове можемо читати о судбини архивске грађе краља Александра Обреновића (др Љубинка Шкодрић), упознати грађу на оријенталним језицима у Хисторијском архиву Сарајево (МА Елма Дервишбеговић), упознати специфичности архивске грађе Архива Срба и Хрватској са посебним нагласком на заоставштине историчара уметности Ервина Ператонера и сукобу мишљења о књижевној критици у социјализму (др Предраг Бребановић). Упознајемо и грађу Архива Југославије (Савезна комисија за културне везе са иностранством) и архивску грађу и фондове о културној сарадњи Југославије и Чехословачке кроз радове Ивана Хофмана и мр Драгоша Петровића. Сазнајемо и које информације нам могу понудити архивски фондови школа у Хисторијском архиву Сарајево (мр Александра Пијук-Пејчић), затим о архивској грађи о деци немачке националности у дечјим домовима у Србији после Другог светског рата (мр Маја Николова), о архивској грађи за проучавање водопривредне делатности хрватског дела Срема (Стјепан Прутки), о сестрама Милосрдницама у Брчком (Тамара Вијоглавин Манчић); о Окружном одбору Црвеног крста Србије (Наташа Раденковић), о значају илустративног материјала у архивима као извору за научна истраживања (Славица Соломун), изабраним фотографијама ИА Врање (Драгана Станисављевић и Бранка Јаначковић), оставинским списима Котарског суда у Цавтату (др Иво Орешковић); из новог угла се сагледавају црквене матичне књиге, генеалошка истраживања и значај дигитализације (Славко Степановић), упознајемо се са још једним од важних личних фондова ИА Шумадије - фонд Цветка Рајовића (Горан Милосављевић); упознајемо и архивску грађу о Међународној години жена ОУН 1975. (др Светлана Стефановић), сазнајемо о покушајима и резултатима стремљења у нукларној политици Југославије (др Драгомир Бонцић), о Ивану Стамболићу и архивској грађи о њему као значајној политичкој фигури Србије и Југославије (др Слободан Селинић), о актуелној пандемији Ковид-19 и записима који настају у ери пандемије и њиховом чувању и на крају, захваљујући напору аутора провирујемо и у архивску грађу политичких емиграната са наших простора, посебно фонда Константина Фотића који се чува у Хуверовом институту, библиотеци и архиву (Универзитет Стенфорд у Америци) са иноформацијама будућим истраживачима шта могу да очекују у овој архивској грађи (др Мартин Превишић).

У другој теми имамо актуелне радове на тему АРХИСА, о самом систему и искуствима на уносу података (Никола Аџић и Татјана Драгићевић), о искуствима на дигитализацији архивске грађе Војног архива (Дарко Маринковић), о искуствима на сређивању фондова јавне управе и јавних служби у Федерацији БиХ (Сађида Балта), о архивској грађи у нестајању у данашњој ери – разгледницама, њиховом сређивању и обради у фондовима и збиркама Државног архива у Осијеку (Ерика Жилић Винцетић), о етици у конзервацији архивске грађе (Снежана Петров), о историјату Архива Босне и Херцеговине (Синиша Домазет), о архивским депоима архива у Новом Саду и предностима нових наменски пројектованих зграда (Наташа Малобабић-Вукић, Југослав Вељковски); обрађују се и актуелни проблеми примене Закона о архивској грађи и архивској делатности (Марија Тодоровић), историјат правосудних органа у Нишу, значајан за проучавање историјата судства и за целу Србију (Стојанка Бојовић); о Музејском одељењу у при Градској државној архиви у Јагодини и заједничком рађању ове две установе заштите (Душко Грбовић), о културно просветној делатности архива у Новом Саду (Марија Ђуричанин), о утицају пандемије на рад архива у Крушевцу (Бојана Јовац, Јелена Ковачевић) и о читаоници архива у Пироту и њеном раду (Предраг М. Видановић).

Припрема овог броја трајала је нешто дуже од планираног, али не због мањка ентузијазма. За ентузијазам и горљивост у раду, осим вредним ауторима, искрено захваљујем члановима редакције (Милорад Јовановић, др Јасмина Живковић, Ненад Војиновић, Марија Тодоровић, Бошко Ракић), рецензентима (др Љубинка Шкодрић, др Саша Илић, Нада Петровић, Милена Поповић-Субић, др Ирена Колај Ристановић, др Соња Јерковић), лектору (Слободан Николић), преводиоцу (Данијела Јовановић) и техничком уреднику и дизајнеру (Зорица Смиловић) чијом заслугом је ова публикација последњих година добила свој визуелни идентитет. Они током неколико месеци нису гледали на сат, на радно време. Стоички су издржали и одговорили на све захтеве Редакције, рецензената и уредника. Посебно захваљујем на поверењу, подршци и подстицању председници АДС Лели Павловић и Министарству културе и информисања Републике Србије на обезбеђивању средстава за штампање ове публикације, којом архивски посленици на још један начин показују отпор пролазности и забораву.

Пожаревац, август 2022.

*Слободанка Цвејковић,
уредник Зборника*